

Różnorodność metod filozofii

- Wprowadzenie
- Przeczytaj
- Prezentacja multimedialna
- Sprawdź się
- Dla nauczyciela

Różnorodność metod filozofii

Źródło: Pixabay, domena publiczna.

W filozofii bardzo dużą uwagę przykładana się do języka. Każde filozoficzne dzieło zaczyna się od definicji użytych w nim terminów. Filozofowie precyzują używane dotychczas pojęcia lub nawet tworzą nowe języki.

Bogate słownictwo pozwala bowiem lepiej opisać analizowane problemy. Dlatego też można powiedzieć, że nauka filozofowania przypomina naukę języka. Uczymy się znaczeń poszczególnych słów, zasad ich używania, a następnie rozmawiamy – czyli filozofujemy. Celem tego materiału jest wskazanie, jakie metody i kierunki badań przyjmuje filozofia oraz na czym polega jej naukowość. Pozwoli to precyzyjnie zadawać odpowiednie pytania.

Twoje cele

- Powtórzysz najważniejsze pojęcia filozofii.
- Nauczysz się rozróżniać pomiędzy różnymi paradygmatami filozofii.
- Przeanalizujesz konkretny problem z perspektywy różnych dziedzin filozofii.

Przeczytaj

Czy filozofia jest nauką?

Analizując metody filozofii, można zastanowić się, czy filozofia jest nauką. Co by to miało znaczyć? Myśląc o nauce, bardzo często mamy na myśli dyscypliny takie jak biologia, chemia czy fizyka. Są to tzw. nauki ścisłe. Zajmują się one badaniem faktów i ich wyjaśnianiem. Nauki te posługują się metodą eksperymentalną, czyli za pomocą doświadczeń sprawdzają, czy dana teoria dobrze wyjaśnia jakieś zjawisko, czy też nie.

Niezależnie od sporów o naukowy charakter filozofii, katedra lub instytut filozofii znajduje się na prawie każdym uniwersytecie – zarówno w Polsce, jak i za granicą. Na zdjęciu budynek główny Uniwersytetu Wrocławskiego

Źródło: Jar.ciurus, dostępny w internecie: Wikimedia Commons, licencja: CC BY-SA 3.0.

W dziejach filozofii istnieli myśliciele, którzy uważali, że metodologia nauk ścisłych powinna być kryterium naukowości wiedzy. Pozytywiści – bo o nich mowa – uważali, że jedynie taka wiedza ma sens, którą można w sposób empiryczny sprawdzić. Wszystko inne, ich zdaniem, nie jest warte uwagi.

Oczywiste jest, że tak wąskie definiowanie nauki wyklucza większą część koncepcji filozoficznych. Dla przykładu, filozofii Immanuela Kanta nie da się sprawdzić przy pomocy badań laboratoryjnych. Nie taki był też sens tej filozofii. Kant stawiał sobie za cel nie tyle stworzenie naukowego opisu świata, ale bardziej tego, w jaki sposób ten świat poznajemy i co o nim sensownie możemy powiedzieć. Filozofia, w jego ujęciu, była zatem refleksją o naszej wiedzy i jej granicach.

Szczególną postacią pozytywizmu był pozytywizm logiczny. Jego głównym przedstawicielem był Rudolf Carnap żyjący w latach 1891–1970. Carnap uważał, że jedyną sensowną rolą filozofii jest analiza języka. Każda inna refleksja była traktowana przez niego jako nienaukowa.

Źródło: WP:NFC#4 (fair use), dostępny w internecie: Wikimedia Commons, tylko do użytku edukacyjnego.

przeanalizowaniu – będzie mógł uznać za wiążące. Filozofowanie polega zatem na argumentacji.

Pytanie o to, czy filozofia jest nauką, jest z natury swojej filozoficzne. Dla działalności naukowej charakterystyczne jest to, że wytwarza ona specjalistyczny język oraz stosuje określoną metodę. Jak już wspomniano, język jest istotnym filozoficznym narzędziem.

Oczywiście wielość koncepcji filozoficznych oznacza, że ciężko wskazać na jedną, uniwersalną metodę filozofowania. To co charakterystyczne dla metodycznego uprawiania filozofii, to fakt, że każdy może przeprowadzić daną **argumentację** samodzielnie. Zarówno Platon, pisząc dialogi, jak i Kartezjusz, pisząc swoją słynną rozprawę, zakładał, że jego czytelnik będzie w stanie przeczytać, zrozumieć i zgodzić się z jego argumentacją. Założeniem każdej filozoficznej koncepcji jest przekonanie, że stoją za nią solidne argumenty, które każdy – po

Czy zawsze mam prawo do własnej opinii?

Warto pamiętać, że argumentowanie nie polega tylko na przedstawianiu własnego zdania. Często można spotkać się z przekonaniem, że każdy ma prawo do swojej opinii. Oczywiście, każdy z nas ma prawo lubić daną książkę lub jej nie lubić albo zgadzać się lub nie zgadzać z jakąś wypowiedzią. Jest to rodzaj wolności myśli, którą posiada każdy człowiek.

Wolność przekonań to jedno z podstawowych ludzkich praw gwarantowane przez Deklarację Praw Człowieka (na zdjęciu) oraz liczne traktaty i konstytucje.

Źródło: FDR Presidential Library & Museum, dostępny w internecie: Wikimedia Commons, licencja: CC BY 2.0.

Należy jednak pamiętać, że opinia bez uzasadnienia nie jest zbyt wiele warta – szczególnie w filozofii. Platon nie napisał bowiem, że istnieją idee, bo taka jest jego opinia. Podobnie Kartezjusz odkrył zasadę „myślę, więc jestem” nie dlatego, że taką miał opinię. Oboje do tej opinii w jakiś sposób doszli i w jakiś sposób ją uzasadniali.

Argumentowanie to taki rodzaj wypowiedzi, który polega na przedstawieniu jakiejś tezy oraz udowodnieniu jej za pomocą argumentów. Istnieją różne rodzaje argumentów, a ich badaniem zajmuje się [retoryka](#).

Ważne!

Do dziedzin filozoficznych należą:

- **etyka** – system wartości, nauka o moralności;
- **estetyka** – nauka o zasadach zmysłowości; teoria sztuki, piękna;
- **metafizyka** – dział filozofii zajmujący się [bytem](#), tzn. wszystkim tym co jest;
- **ontologia** – teoria bytu;
- **epistemologia** – dział filozofii zajmujący się [poznaniem](#).

Obiektywizm i subiektywizm

Argumenty, by były przekonujące, powinny być obiektywne. Oznacza to, że są one bezstronne, niezależne od tego, kto je

wypowiada. Tylko dzięki temu mogą one zostać uznane przez drugą osobę. Przykładowo możemy argumentować, że kłamstwo jest czasami dopuszczalne, odwołując się do zdarzenia lub okoliczności, które podziela nasz rozmówca. Tylko obiektywne kryterium pozwala na prowadzenie racjonalnej rozmowy.

Przeciwieństwem obiektywizmu jest subiektywizm – stanowisko, wedle którego podanie takiego obiektywnego kryterium jest niemożliwe, a wszelkie argumenty mają charakter stronnicy.

Czy mam więc prawo do własnej opinii? Tak, ale zawsze powinienem zadbać, by opinia ta posiadała uzasadnienie.

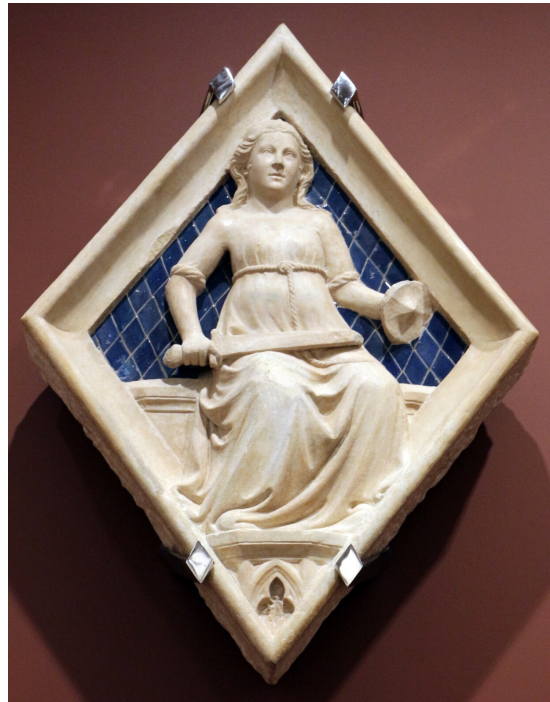
Nurty i paradygmaty w filozofii

Mimo że filozofia jest działalnością abstrakcyjną, to filozofowie nie działają w próżni. Na sposób uprawiania filozofii wpływają warunki społeczne i polityczne, a także moda. To dlatego możemy mówić o różnych szkołach filozoficznych lub też próbować wskazywać trendy filozoficzne.

Do opisu różnych nurtów filozofii pomocne będzie pojęcie **paradygmatu**. Pochodzi ono z refleksji nad historią nauki. Pojęcie to oznacza zbiór założeń, które stanowią podstawy danej dziedziny nauki. Nauka nie rozwija się bowiem w sposób przypadkowy. Badacze prowadzą swoje działania, przyjmując (świadomie lub nie) pewne założenia, przekonania o słuszności pewnych teorii, a także same pojęcia.

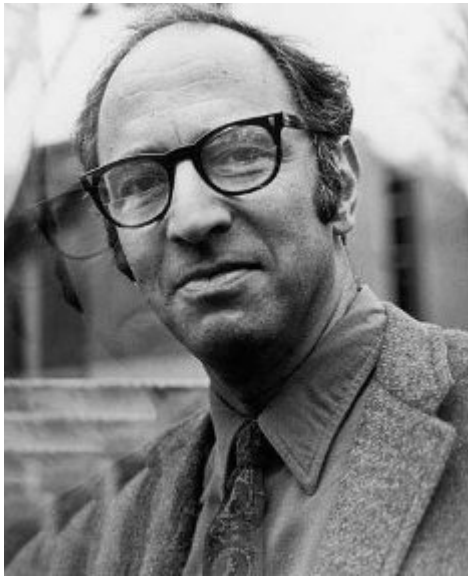
Założenia, które stoją u podstaw paradygmatu, nie są zbyt często kwestionowane przez praktykę badawczą. Stanowią raczej ramę, w ramach której dana dyscyplina się rozwija. Przykładem może być teoria geocentryczna, według której Ziemia znajduje się w centrum wszechświata. Przez stulecia astronomowie nie podważali tego założenia i prowadzili obserwacje przyjmując taką właśnie wizję świata. Oczywiście z czasem coraz więcej obserwacji podważało dominujące założenia. Doszło wtedy do rewolucji naukowej i zmiany paradygmatu na inny – heliocentryczny.

Podobne zmiany można zaobserwować w historii filozofii, chociaż należy pamiętać, że jest to jednak uproszczenie. Podane nurty

Zdjęcie przedstawia alegorię retoryki – sztuki dobrego mówienia.

Źródło: Sailko, dostępny w internecie: Wikimedia Commons, licencja: CC BY 3.0.

Pojęcie paradygmatu zawdzięcza swoje współczesne znaczenie Thomasowi Kuhnowi, żyjącemu w latach 1922–1996 badaczowi historii nauki. Zauważył on, że nauka nigdy nie rozwija się linearnie, lecz poprzez tzw. „rewolucje naukowe” zmieniające paradygmaty danej nauki.

Źródło: Llightex (Fair use), dostępny w internecie: Wikimedia Commons, tylko do użytku edukacyjnego.

Kolejny zwrot w filozofii nastąpił na początku XX wieku, kiedy wzrosło filozoficzne zainteresowanie językiem jako medium komunikacji i refleksji. Od tego czasu mowa o paradygmacie lingwistycznym. Filozofowie, którzy działali w tym nurcie, zwracali szczególną uwagę na analizę języka – zarówno języka logiki, jak i języka potocznego. Pytali nie o to, jaki jest świat, nie o to, czy mogą świat zrozumieć, ale o to, czy nasze wypowiedzi mają w ogóle sens. Niektórzy filozofowie dochodzili przy tym do wniosku, że tradycyjne problemy filozoficzne są problemami sztucznymi. Wynikają one z niezrozumienia natury języka.

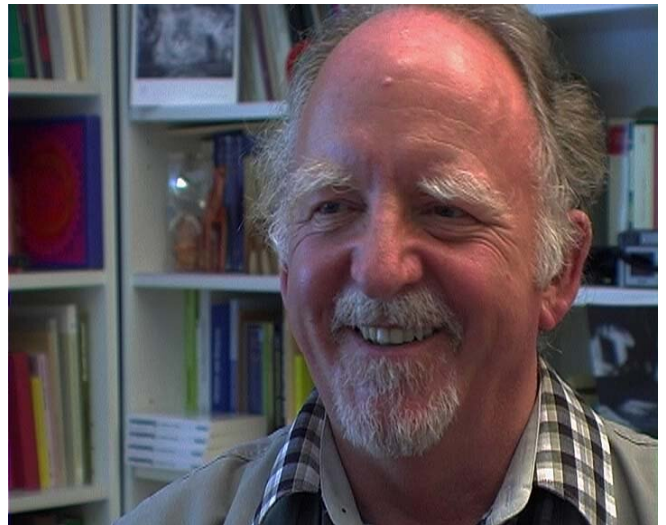
Słownik

argument

w filozofii występowały od samego jej początku, chociaż z różnym natężeniem.

Pierwszy paradygmat w filozofii miał charakter ontologiczny. Był to dominujący sposób uprawiania filozofii w starożytności i średniowieczu. W tym paradygmacie filozofowie pytali przede wszystkim o to, jaki jest świat, czyli co istnieje. Było to główne pytanie, z jakim zmagali się Platon, Arystoteles czy św. Tomasz.

Kolejnym paradygmatem był mentalistyczny i wiązał się z rozwojem refleksji epistemologicznych. Począwszy od Kartezjusza filozofowie zastanawiali się bardziej nad tym, co mogą wiedzieć i czy w ogóle mogą poznać świat. Dominującym przedmiotem refleksji był więc nie byt, ale charakter ludzkiej wiedzy.

Podział filozofii na trzy paradygmaty (ontologiczny, mentalistyczny i lingwistyczny) został zaproponowany przez niemieckiego filozofa Herberta Schnädelbacha, urodzonego w 1936 roku. Źródło: I, Bertzbach, dostępny w internecie: Wikimedia Commons, licencja: CC BY-SA 3.0.

(łac. *arguere* – dowodzić) twierdzenie przytaczane w trakcie dyskusji, którego celem jest potwierdzenie lub obalenie jakiego stanowiska lub tezy. Argumenty mogą opierać się na dowodach logicznych, rzeczowych, doświadczeniu, autorytecie lub emocjach

byt

(gr. *to on* – to on) jedno z głównych pojęć filozoficznych, określające to, co istnieje; podlega wartościowaniu poprzez kategorię wielości, dzięki której rozpada się na jedność, wielość i wszystkość; byt można rozumieć na trzy sposoby: w najwęższym znaczeniu tego słowa bytem jest każdy pojedynczy przedmiot, w szerszym znaczeniu byt to ogół rzeczy takich samych, w najszerszym znaczeniu bytem jest wszystko, co w danej chwili istnieje – cała rzeczywistość; byt jest pojęciem istotnym dla dyscyplin filozoficznych, jak ontologia (która bada strukturę rzeczywistości i zajmuje się wyjaśnieniem istnienia poszczególnych przedmiotów), metafizyka (która bada to, co „ponad” lub „poza” fizyką, a więc rzeczywistość niedostępną dla zwykłej nauki – jej przykładem są religie i teologie), czy logika (która w sposób teoretyczny bada związki i relacje pomiędzy istniejącymi przedmiotami); pojęcie bytu okazuje się bardzo poręczne w przypadku dzielenia przedmiotów na rzeczywiste i wymyślone, materialne i niematerialne, zmysłowe i racjonalne

paradygmat

(gr. *parádeigma* – wzór, przykład) przyjęty w danym momencie historycznym model uprawiania nauki czy też zbiór pojęć i teorii tworzących podstawy danej nauki

poznanie

termin oznaczający odkrywanie bytu, zjawiska lub konkretnych zagadnień filozoficznych

retoryka

(gr. *rethor* – mówca) sztuka tworzenia przekonujących wypowiedzi

Prezentacja multimedialna

Polecenie 1

Jednym z diskutowanych współcześnie tematów jest katastrofa klimatyczna związana z globalnym ociepleniem. Zagadnienie to może być analizowane z różnych perspektyw. Przyjrzyj się poniższemu schematowi i odkryj, jakie dyscypliny filozoficzne kryją się za postawionymi pytaniami. Następnie zastanów się, w jaki sposób odpowiedzi na jedno pytanie są uzależnione od odpowiedzi na inne pytania. Odnajdź jak najwięcej takich zależności.

Polecenie 2

Po przeanalizowaniu wszystkich pytań i zagadnień, zastanów się czy możliwe jest uporządkowanie ich zgodnie z jakąś hierarchią. Odpowiedz na pytanie, które pytania są ważniejsze, bardziej podstawowe, a które wtórne?

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Polecenie 3

Wykorzystaj poniższy mechanizm mapy myśli do analizy wybranego współczesnego problemu, który – dzięki swojej złożoności – angażuje naukowców i myślicieli różnych dziedzin. Wpisz treść problemu w centrum, a następnie uzupełnij schemat tak, aby pokazać te zależności.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Zaznacz wszystkie prawidłowe wyjaśnienia terminu paradygmat.

Zbiór pojęć tworzących daną naukę.

Zbiór instytucji naukowych.

Historia nauki.

Rodzaj filozofii

Model uprawiania nauki.

Ćwiczenie 2

Zaznacz właściwą odpowiedź. Pozytywiści twierdzi, że filozofia nie jest nauką gdyż...

filozofia nie jest nauką praktyczną.

filozofowie nie posługują się logiką.

filozofowie nie obserwują świata.

teorii filozoficznych nie da się sprawdzić empirycznie.

Ćwiczenie 3

Poniżej znajdują się przykładowe wypowiedzi. Uporządkuj je w zależności od tego, czy reprezentują postawę obiektywizmu czy subiektywizmu.

Obiektywizm

Osobie nie zgadzam się z tą teorią naukową.

Wydaje mi się, że ta droga jest dłuższa od tamtej.

Według mapy ta droga ma 10 kilometrów.

Za tą teorią przemawiają naukowe fakty.

Ta piosenka składa się z dwóch zwrotek i refrenu.

Ta piosenka podoba mi się.

Subiektywizm

Ćwiczenie 4

W materiale przywołano trzy paradygmaty myśli filozoficznej: ontologiczny, mentalistyczny oraz lingwistyczny. Zastanów się, jakie pytania dotyczące omawianej wcześniej katastrofy klimatycznej byłyby omawiane w poszczególnych paradygmatach.

Paradygmat lingwistyczny

Czy jesteśmy w stanie poznać rzeczywisty wpływ człowieka na zmiany klimatu?

Paradygmat ontologiczny

Czy używanie sformułowania „katastrofa” klimatyczna w stosunku do zmian klimatycznych nie jest nadużyciem?

Paradygmat mentalistyczny

Czy mamy wpływ na zmiany klimatu?

Ćwiczenie 5

Przypuśćmy, że władze jakiegoś miasta chcą odbudować pomnik, który został zburzony dawno temu. Sprawa jest kontrowersyjna. W publicznej dyskusji mogą padać różne argumenty – przykładowo etyczne lub estetyczne. Zastanów się i napisz, jakie pytania można by zadać z perspektywy obu dyscyplin filozoficznych.

Przeczytaj i przeanalizuj poniższy fragment tekstu rozważań filozoficznych. Jakich zagadnień, z jakiej dyscypliny filozoficznej on podejmuje? Wskaż fragmenty, które o tym świadczą. Czy jesteś w stanie odgadnąć autora tych rozważań?

« Od dawna zauważyłem, że dla obyczajów dobrze jest iść niekiedy za mniemaniami, o których się wie, że są bardzo niepewne, tak jak gdyby były niewątpliwe (jako rzekłem już powyżej); ale, ponieważ wówczas pragnąłem poświęcić się tylko poszukiwaniu prawdy, sądziłem, iż trzeba mi począć sobie wręcz przeciwnie, i odrzucić jako bezwarunkowo fałszywe wszystko to, w czym mógłbym powziąć najmniejszą wątpliwość, aby się przekonać, czy nie zostanie potem w moim wierzeniu coś, co by było zupełnie niewątpliwe. Tak, z przyczyny iż zmysły nasze zwodzą nas niekiedy, przyjąłem, że żadna rzecz nie jest taka, jak one nam przedstawiają. Ponieważ istnieją ludzie, którzy się mylą w rozumowaniu nawet odnośnie do najprostszycy przedmiotów geometrii i wpadają w mylne wnioski, pomyślałem, iż ja jestem podległy błędom równie jak każdy inny i odrzuciłem jako fałszywe wszystkie racje, które przyjąłem niegdyś jako dowiedzione. Wreszcie, uważając, że wszystkie te same myśli, jakie mamy na jawie, mogą nam przychodzić wówczas, kiedy śpimy, a wówczas żadna z nich nie jest prawdziwa, postanowiłem przyjąć, iż wszystkie rzeczy, jakie weszły w mój umysł, nie bardziej są prawdziwe niżli złudzenia senne

Ćwiczenie 7

Odpowiedz na pytanie, jak oceniasz twierdzenie, które mówi, że mam prawo jedynie do opinii posiadającej uzasadnienie? Zgodnie z nim należy wykluczyć z dyskusji osoby, które nie potrafią uargumentować własnego stanowiska.

Ćwiczenie 8

Stwórz swoją własną hierarchię dyscyplin filozoficznych. Podaj, która z nich jest najważniejsza? Uzasadnij swój wybór.

Dla nauczyciela

Autor: Katarzyna Maćkowska

Przedmiot: Filozofia

Temat: Różnorodność metod filozofii

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Cele kształcenia – wymagania ogólne

III. Znajomość głównych dyscyplin filozoficznych, ich problematyki i terminologii.

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Pojęcie filozofii. Uczeń:

2) wymienia i charakteryzuje ważniejsze dyscypliny filozofii: metafizyka (ontologia), epistemologia, etyka, filozofia przyrody, antropologia filozoficzna, teologia filozoficzna, filozofia piękna i sztuki (estetyka), filozofia polityki;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje obywatelskie;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje w zakresie wielojęzyczności;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się.

Cele operacyjne (językiem ucznia):

- Powtórzysz najważniejsze pojęcia filozofii.
- Nauczysz się rozróżniać pomiędzy różnymi paradygmatami filozofii.
- Przeanalizujesz konkretny problem z perspektywy różnych dziedzin filozofii.

Cele operacyjne. Uczeń:

- pojmuje rolę filozofii jako fundamentalnego składnika dziedzictwa kultury śródziemnomorskiej;
- identyfikuje różne problemy, stanowiska i nurty filozoficzne na przykładach pytań i twierdzeń filozofów.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;
- dyskusja.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. **Przygotowanie do zajęć.** Nauczyciel loguje się na platformie i udostępnia uczniom e-materiał: „Różnorodność metod filozofii”. Prosi uczestników zajęć o rozwiązanie ćwiczenia nr 6 z sekcji „Sprawdź się” na podstawie treści w zakładce „Przeczytaj”.

Faza wprowadzająca:

1. Prowadzący zajęcia loguje się na platformie. Na tablicy interaktywnej lub za pomocą rzutnika wyświetla temat lekcji, następnie omawia cel zajęć i informuje uczniów o ich planowanym przebiegu. Wspólnie z uczniami ustala kryteria sukcesu.
2. **Dyskusja wprowadzająca.** Nauczyciel, za pomocą raportu dostępnego w panelu użytkownika, weryfikuje przygotowanie uczniów do lekcji i na tej podstawie dobiera uczniów w pary. Prosi o przygotowanie pytań związanych z wyświetlonym tematem zajęć i udostępnionym przed zajęciami e-materiałem. Czego uczniowie chcą się dowiedzieć? Co ich interesuje w związku z zakresem lekcji? Omówienie pytań przygotowanych przez uczniów, dyskusja wstępna.

Faza realizacyjna:

1. **Dyskusja.** Nauczyciel dzieli klasę na dwie grupy. Informuje uczniów, że mają się przygotować do dyskusji za i przeciw na temat: Filozofia jest nauką. Zadanie pierwszej

grupy polega na przygotowaniu argumentów za, a drugiej – przeciw.

Nauczyciel udziela też wskazówki, że oponenti, przygotowując się do dyskusji, mogą korzystać z dostępnych materiałów lub innych źródeł internetowych. Ważne jest, aby twórczo je wykorzystali i rozwinęli. Nauczyciel określa też czas na przygotowanie.

Przed rozpoczęciem dyskusji nauczyciel ustala z uczniami zasady, według których będzie ona prowadzona. Uczniowie dyskutują, przedstawiając na zmianę argumenty za i przeciw. Nauczyciel moderuje dyskusję.

Po odbytej dyskusji nauczyciel prosi jednego lub kilku uczniów o jej podsumowanie.

Jeśli to potrzebne, uzupełnia informacje. Następnie prosi uczniów, by zastanowili się, jakie teraz jest ich stanowisko wobec zadanego tematu i które argumenty ich przekonały. Zarządza głosowanie: kto jest za..., a kto przeciw... W zależności od wyniku głosowania nauczyciel wskazuje zwycięską grupę, której argumenty były bardziej przekonujące

- Praca z multimedium.** Nauczyciel wyświetla na tablicy interaktywnej materiał z sekcji „Prezentacja multimedialna”. Wybrany uczeń odczytuje treść polecenia: 1. Jednym z diskutowanych współcześnie tematów jest katastrofa klimatyczna związana z globalnym ociepleniem. Zagadnienie to może być analizowane z różnych perspektyw. Przyjrzyj się poniższemu schematowi i odkryj, jakie dyscypliny filozoficzne kryją się za postawionymi pytaniami. Następnie zastanów się, w jaki sposób odpowiesz na jedno pytanie jest uzależnione od odpowiedzi na inne pytania. Odnajdź wszystkie takie zależności. Klasa dzieli się na grupy i opracowuje propozycje odpowiedzi. Przedstawiciel wskazanej grupy prezentuje propozycję rozwiązania zadania, a pozostali uczniowie komentują. Nauczyciel w razie potrzeby uzupełnia odpowiedzi uczniów, udzielając im informacji zwrotnej.
- Ćwiczenia przedmiotowe.** Uczniowie dobierają się w pary i wykonują ćwiczenia nr 1-4. Następnie konsultują swoje rozwiązania z inną parą uczniów i ustalają jedną wersję odpowiedzi
- Nauczyciel wyświetla uczestnikom zajęć ćwiczenie nr 5. Przypuśćmy, że władze jakiegoś miasta chcą odbudować pomnik, który został zburzony dawno temu. Sprawa jest kontrowersyjna. W publicznej dyskusji mogą padać różne argumenty – przykładowo etyczne lub estetyczne. Zastanów się i napisz, jakie pytania można by zadać z perspektywy obu dyscyplin filozoficznych.. Uczniowie tym razem pracują w grupach. Ustalają wspólne stanowisko i wskazują wybraną odpowiedź, używając telefonów lub komputerów. Nauczyciel kontroluje wyniki pracy uczniów i prosi wybrane osoby o uzasadnienie swojej odpowiedzi.

Faza podsumowująca:

- Zalogowany na platformę nauczyciel ponownie wyświetla na tablicy temat lekcji i cele zawarte w sekcji „Wprowadzenie”. Każdy uczeń ma dokończyć zdanie, odwołując się do wyświetlonych treści: Zaczynam się zastanawiać...
- Wszyscy uczniowie podsumowują zajęcia, zwracając uwagę na nabyte umiejętności.

Praca domowa:

1. Uczniowie wykonują ćwiczenia nr 7 i 8 zawarte w sekcji „Sprawdź się”. Przygotowują uzasadnienia poprawnych odpowiedzi.

Materiały pomocnicze:

- Niemirowski T., *Co to znaczy „nauczać filozofii”?*, w: „Forum Pedagogiczne” 1(2015).
- Baer U., *Gry dyskusyjne*, Lublin 2000.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

- Nauczyciel może wykorzystać medium w sekcji „Prezentacja multimedialna” do podsumowania lekcji.